

บทบรรณาธิการ

14 ตุลาคม กับสิบปีแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองในสังคมไทย

14 ตุลาคม 2516 ซึ่งเริ่มต้นด้วยการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ และประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และจบลงด้วยการปราบปรามผู้เดินขบวนจลาจล และการที่ กลุ่มปกครองถนนมรสุมถูกบีบให้สละอำนาจ เป็นเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองของไทยนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เป็นต้นมา

ช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม มาจนถึงปัจจุบันเป็นช่วงเวลาสิบปีของความผันผวนทางการเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมที่สำคัญหลายประการ ในช่วง 3 ปีแรกเป็นช่วงของการเติบโตของขบวนการนักศึกษาและองค์กรประชาชน ช่วงของความขัดแย้ง และความพยายามที่จะแก้ปัญหาโดยสันติวิธี แต่เหตุการณ์นองเลือด 6 ตุลาคม 2519 ได้ทำลายโอกาสของการเปลี่ยนแปลงโดยสันติวิธี และผลักดันให้นักศึกษาและประชาชนที่รักความเป็นธรรมและประชาธิปไตย ไปเข้าร่วมกับการต่อสู้ด้วยอาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้ช่วง 3-4 ปีต่อมา เป็นช่วงของสงครามกลางเมืองที่มีปริมาณพลสูรรบอยู่ตามชายป่าและชนบทของภาคต่าง ๆ แต่หลังจาก

นั้นเหตุการณ์ก็ผันผวนไปอีก เมื่อเกิดความขัดแย้งภายในขบวนการปฏิวัติ และรัฐบาลเปลี่ยนจากนโยบายชาวจิต เป็นชาวนาปฏิรูปที่ประนีประนอม นักศึกษา ประชาชนทยอยออกจากป่า พรรคคอมมิวนิสต์หวั่นไหว เกิดวิกฤติศรัทธา และความเลื่อยชา ในหมู่นักศึกษาปัญญาชนที่เคยมีอุดมคติ และความกระตือรือร้นในการเปลี่ยนแปลงสังคม

คนบางคนมองการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองข้างต้นว่าเป็นเสมือนวัฏจักร หรือวงจร ซึ่งย้อนกลับไปสู่ที่เดิม โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงใด ๆ เกิดขึ้น วิธีการมองแบบนี้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของวิธีคิดแบบอภิปราย ที่ชอบมองสิ่งต่าง ๆ แบบสมบูรณ ไม่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน แต่ถ้าหากเรามองแบบวิภาษวิธีในเชิงเปรียบเทียบแล้ว เราก็จะเห็นได้ว่า สภาพการเมืองไทยในปัจจุบันคือ 10 ปี หลัง 14 ตุลาคมนั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปชนิดที่ไม่เหมือนกับเมื่อก่อน 14 ตุลาคม 2516 อีกต่อไป

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม อาจจะไม่ได้นำสังคมไทยไปไกลถึงสังคมอุดมคติมากขึ้น (แม้ว่าในช่วง 3 ปีแรกจะมีภาพลวงตาว่าเป็นเช่นนั้น) แต่สิ่งที่เกิดขึ้นหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม คือ การเติบโตของ

ชนชั้นกลางและความคิดประชาธิปไตยแบบทุนนิยม แม้ว่าอาหารจะยังคงเป็นกลุ่มพลังที่มีอิทธิพลมากในปัจจุบัน แต่ก็ไม่ใช่อิทธิพลแบบเบ็ดเสร็จเหมือนสมัยศตวรรษที่อีกต่อไป ทุนนิยมได้พัฒนาไปมากในรอบยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา ชนชั้นกรรมาชีพและกึ่งกรรมาชีพที่เติบโตขึ้น แม้พวกเขาจะยังไม่มีจิตสำนึกทางการเมืองที่แจ่มชัด แต่ก็ยังมีจิตสำนึกทางเศรษฐกิจที่คั่งอกรำจำงคอบแทนที่เป็นธรรมพอสมควร พวกเขาจะไม่ยอมถูกกดขี่จำงงและเสรีภาพอย่างหมอบราบคอบแก้วเหมือนอย่างในสมัยศตวรรษที่อีกต่อไป ชนชั้นนายทุนน้อยและชนชั้นกลางนั้นแล้ว ก็ยังเติบโตและมีบทบาทเพิ่มขึ้น ทหารไม่มีทางที่จะทำอะไรได้ก้ำก้ำพั้ง โดยไม่ฟังชนชั้นทั้งสองนี้ โดยเฉพาะพวกนายทุนสมัยใหม่ ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจที่สลับซับซ้อนเกินกว่าความสามารถของทหารที่คุ้นเคยแต่กับการจัดองค์กรที่ใช้อำนาจบังคับแบบง่าย ๆ ของกองทัพ

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม ยังได้ส่งผลกระทบต่อการปลุกจิตสำนึกคนในวงกว้าง ทำให้ชาวนาและคนงานกล้าที่จะเรียกร้องสิทธิของตนมากขึ้น เคียงกับการที่ชนชั้นสูงจะใช้อำนาจแบบเก่า ๆ กับชาวนาและคนงานไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้ง่าย ๆ เป็นการทั่วไปได้ การแสวงส่วนเกินจะต้องมีวิธีการที่สลับซับซ้อนและอาศัยความชอบธรรมทางกฎหมาย ทางการโฆษณาเร้ากัจงใจมากขึ้น แต่ละ 14 ตุลาคม ไม่ได้เปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองของสังคมไทย แต่ 14 ตุลาคม ก็ทำให้เกิด

การเปลี่ยนแปลงก้ำก้ำปริมาณ ซึ่งอยู่ในวิสัยที่สามารถสะสมเป็นคุณภาพต่อไปได้ ถ้ากล่าวในเชิงปริมาณแล้วปัจจุบันนี้คนที่มีความสำนึกในเรื่องประชาธิปไตย และความเป็นธรรม เป็นจำนวนและสัดส่วนที่สูงกว่าเมื่อก่อน 14 ตุลาคม อย่างไม่ต้องสงสัย แม้ว่าในเชิงคุณภาพ เรายังไม่เห็นการจัดตั้งและการรวมตัวที่เข้มแข็งมากนัก

ในอีกด้านหนึ่ง 14 ตุลาคม ก็ได้ทำให้ชนชั้นผู้ปกครองได้เรียนรู้วิธีการปกครองที่ฉลาดแบบอย่างมากขึ้น รู้จักการระลุมอละง่วง่อนปรน เพื่อรักษาโครงสร้างเดิมให้อยืนยาวต่อไปมากขึ้น รู้จักการปฏิรูป และโฆษณาเพื่อระจัจงใจประชาชนมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีน้า เพิกเฉย หรือแม้แต่พอใจมากขึ้นในระดับหนึ่ง ถ้ามองในแง่หนึ่งเดียวก็อาจทำให้คนหลายคนที่ยังคงมองอะไรแบบอภิปราย ท้อแท้ใจได้

แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้ปกครองยังแก้ไม่ได้ คือ ความขัดแย้งภายในระบบเศรษฐกิจ การเมืองที่ยังคงไม่เป็นธรรม และคงไว้ซึ่งการเอาเปรียบการปฏิรูปเป็นเพียงการผ่อนคลาย หรือการลดปัญหาความขัดแย้ง แต่ไม่ใช่การแก้ปัญหา ที่จริงแล้วมันยังไม่ใช่การปฏิรูปอย่างจริงจังสักก็มากน้อยเป็นการปฏิรูปแค่ปาก หรือการปฏิรูปเพียงผิว ๆ ฉาบฉวยมากกว่าที่จะเป็นการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองที่ล้าหลัง ไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างจริงจัง สิ่งเดียวที่ค้ำเป็นความหวังของกลุ่มผู้ปกครอง คือ ทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ หรือทุนนิยมกึ่งบริวารที่ค่อนข้าง

(8)

พัฒนา (แทนที่จะเป็นทุนนิยมบริวารที่ค่อยพัฒนา
อย่างที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน) เพื่อว่าพวกเขาจะได้ไป
เอาเปรียบคนจนในประเทศอื่น และผ่อนกลายการ
เอาเปรียบคนจนในประเทศได้ในระดับหนึ่ง

10 ปีหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม สังคมไทย
ได้พัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง บนเส้นทางที่ถูกกำหนดไว้
สำหรับประเทศทุนนิยมบริวาร การมีโครงการรอบ
ส่วนบนที่ล้าหลังมาก เช่น อุตสาหกรรมคอกินา, ภัตติ
หาร, ภัตติข้าราชการ, เจ้าขุนมูลนาย ทำให้การ
เปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยแบบทุนนิยมค่อนข้าง
ล่าช้า แต่โครงสร้างส่วนล่าง คือเศรษฐกิจก็
กำลังเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบทุนนิยมอย่างรวดเร็ว
ในท่ามกลางความขัดแย้งทั้งหลาย สังคมไทยก็ได้
พัฒนามาถึงจุดวิกฤตอีกจุดหนึ่ง ซึ่งยังไม่รู้ว่า
ดำเนินต่อไปอย่างไร รู้กันแต่ว่ามันไม่อาจอยู่ใน
สภาพอากาศข้างเข็ง ๆ เช่นนี้ได้ตลอดไป การ
เปลี่ยนแปลงจะต้องเกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงจะ
ต้องมาถึง "ผู้แสดง" แต่ละกลุ่ม แต่ละคน ใน
สังคมต่างก็กำลังแสดงบทบาทของตนอยู่ เพื่อผล
ประโยชน์ และความเชื่อของตนอย่างมีจิตสำนึก
และความเชื่อมั่นมากขึ้น เมื่อเทียบกับเมื่อก่อน
สิบปีที่แล้ว

การเปลี่ยนแปลงอาจจะยาวนาน หรืออาจจะ
ไม่ยาวนาน อาจจะเป็นไปได้ในทางที่ค้ำขึ้น หรืออาจ
จะเสถียร อาจจะรุนแรงมาก หรืออาจจะรุนแรง
น้อย ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับการพัฒนาทางจิตสำนึก
และคารวะกระทำของผู้แสดง ถ้าการหลังเดือนนี้
ตั้งแต่ 14 ตุลาคม มาจนถึงปัจจุบันจะเป็นบทเรียน

ให้คนในสังคมไทยของเราได้เรียนรู้บ้าง บางทีเรา
ก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ยืดเยื้อน้อยลง เป็น
ไปในทางที่ค้ำขึ้นและรุนแรงน้อยลง ก็เป็นไปได้

เส้นทางเดินของประวัติศาสตร์ แม้ว่ามัก
จะค้อมผ่านความรุนแรงและความเจ็บปวด แต่ถ้า
คนผู้สร้างมีจิตสำนึก และความระมัดระวัง พวก
เขาก็อาจจะช่วยหลีกเลี่ยงความรุนแรงและความ
เจ็บปวดที่ไม่จำเป็นลงได้บ้าง เราได้ผ่านเหตุ
การณ์รุนแรงและการนองเลือด 14 ตุลา, 6 ตุลา
และสงครามกลางเมืองมาแล้วก็จริง แต่ถ้าเราโดย
เฉพาะคนที่มอำนาจ ยังไม่ได้บทเรียนจากเหตุ
การณ์เหล่านี้ ก็ไม่มีใครรับประกันได้ว่ามันจะไม่
เกิดขึ้นอีก การจะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและความ
รุนแรง ไม่ได้อยู่ที่การใช้อำนาจสะกดกันการเติบโต
ใหญ่ขององค์กรประชาชนและประชาธิปไตย หาก
อยู่ที่การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจสังคมให้เป็นธรรม
มีประสิทธิภาพ และเป็นประชาธิปไตย และอยู่
ที่การลดช่องว่างและความขัดแย้งในกลุ่มคนกลุ่ม
ต่าง ๆ ในสังคม ด้วยการยอมรับสิทธิเสรีภาพ
ความเสมอภาคของประชาชนที่ยาก ไร้ทั้งหลายให้
มากขึ้น

มีแต่การศึกษาและเรียนรู้จากประวัติศาสตร์
เช่น กรณี 14 ตุลา ฯ และกรณีอื่น ๆ เท่านั้นที่จะ
ทำให้เราฉลาด และช่วยกันแก้ปัญหา ช่วยกัน
สร้างประวัติศาสตร์ยุคต่อไปได้อย่างฉลาดมากขึ้น
มีแต่คนโง่เท่านั้นที่จะไม่ให้ความสำคัญและไม่ใ้
เรียนรู้จากประวัติศาสตร์ และพวกเขาจะถูกกวาด
ตกไปจากเวทีนี้เองในที่สุด.